

Programación de Improvisación

Índice

1. Introducción	3
1.1 Marco Legal	3
1.2 Características do centro.....	4
1.3 Características do alumnado	5
2. Obxectivos xerais das ensinanzas musicais	6
2.1 Grao Profesional	6
3. Obxectivos específicos das ensinanzas musicais	7
4. Obxectivos, contidos e criterios de avaliación	8
4.1 Grao profesional da materia de Improvisación.....	8
5. Metodoloxía	9
5.1 Principios metodolóxicos	9
5.2 Métodos didácticos.....	10
6. Atención á diversidade	11
7. Temas transversais	12
7.1 Educación en valores	12
7.2 Tratamento das tecnoloxías da información e da comunicación (TIC´s)	13
8. Actividades culturais e de promoción das ensinanzas	14
8.1 Actos institucionais	14
9. Secuenciación	15
9.1 Optativa de improvisación	15
9.1.1 Obxectivos.....	15
9.1.2 Contidos	15
9.1.3 Avaliación	16
9.1.4 Medidas de recuperación	17
Proba ordinaria do mes de xuño	18
9.1.5 Recursos didácticos	18
10. Procedementos de avaliación e seguimento da programación didáctica	21
11. Procedementos para realizar a avaliación interna da materia de Improvisación	22

1. Introducción

A práctica musical que se realiza baixo o nome de improvisación caracterízase pola necesidade de interrelacionar capacidades, coñecementos e destrezas, que constitúen ámbitos de saberes propios converténdose nunha experiencia musical que permite aos músicos, unha comprensión realmente profunda das leis que gobernan a melodía, o ritmo e a forma.

O sentido e o valor educativo desta disciplina, derivan da conveniencia de globalizar os diversos compoñentes que o integran e os seus coñecementos básicos, pretendendo abranguer e desenvolver en cada alumno xeitos diversos do uso de técnicas de improvisación en diferentes contextos musicais, tales como: A improvisación como expresión espontánea do músico, a improvisación en estilo, baseada na asimilación dos riscos distintivos da música dunha época, estilo ou compositor determinado, a improvisación no acompañamento incluíndo o continuo barroco, o cifrado americano, jazz, blues, flamenco, etc. a ornamentación improvisada no clasicismo, barroco, etc., as notacións contemporáneas que supoñen certo grao de improvisación por parte do intérprete, etc. outorgando un lugar prioritario aos procedementos e modos que se articulan en torno a tres eixos principais que a improvisación ven a potenciar: Unha certa destreza na técnica da execución, comprensión dos coñecementos harmónicos previamente adquiridos e a capacidade creativa para os desenvolver e aplicalos a situacións diversas.

Este documento inclúe, ademais dos obxectivos e contidos, a metodoloxía a aplicar, a avaliación, os procedementos e ferramentas, a atención á diversidade, as medidas de recuperación e os recursos a empregar no proceso de ensino-aprendizaxe.

1.1 Marco Legal

Para a elaboración desta programación didáctica tivéronse en conta os seguintes documentos legais, clasificados atendendo á súa data de publicación, de menor a maior antigüidade:

- **ORDE do 23 de setembro de 2008** pola que se determinan as materias optativas das ensinanzas profesionais de música establecidas polo Decreto 203/2007, do 27 de setembro.
- **DECRETO 229/2011**, do 7 de decembro, polo que se regula a atención á diversidade do alumnado dos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia nos que se imparten as ensinanzas establecidas na Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación. DOG 21 de decembro de 2011.
- **CIRCULAR 15/2011** da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa pola que se ditan instrucións pa-

ra determinados aspectos do funcionamento dos conservatorios elementais e profesionais de música e danza.

- **ORDE do 4 de agosto de 2011** pola que se desenvolve o Decreto 223/2010, do 30 de decembro, polo que se establece o Regulamento Orgánico dos conservatorios elementais e profesionais de música e de danza da Comunidade Autónoma de Galicia. DOG do 18 de agosto de 2011.
- **DECRETO 223/2010**, do 30 de decembro, polo que se establece o Regulamento orgánico dos conservatorios elementais e profesionais de música e de danza da Comunidade Autónoma de Galicia. DOG do 19 de xaneiro de 2011.
- **ORDE do 8 de febreiro de 2008**, pola que se regula a avaliación e cualificación do alumnado que cursa as ensinanzas profesionais de música que se establecen na Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación. DOG do 26 de febreiro de 2008.
- **DECRETO 203/2007**, do 27 de setembro, polo que se establece o currículo das ensinanzas profesionais de réxime especial de música. DOG do 31 de outubro de 2007.
- **CIRCULAR 9/2007** da Dirección Xeral de Formación Profesional e Ensinanzas Especiais, pola que se ditan instrucións sobre o desenvolvemento das ensinanzas elementais e profesionais de música establecidas na Lei Orgánica 2/2006, de 3 de maio, de Educación.

1.2 Características do centro

O Conservatorio Profesional de Música de Vigo é un centro público creado no ano 2003 despois da separación obrigatoria tal e como dispoñía a Lei Orgánica 1/1990 Xeral de Ordenación Educativa do Conservatorio Superior de Música de Vigo.

Sito na rúa Fotógrafo Felipe Prósperi s/n, entre a Avenida da Florida e Praza da Miñoa, o centro conta con instalacións axeitadas ás ensinanzas musicais, resultando un tanto escaso de espazos para a demanda que unha cidade como Vigo fai das ensinanzas musicais.

O centro sitúase na bisbarra de Vigo, zona amplamente industrializada. A actividade musical da zona xira en torno á existencia de un grande número de bandas populares e coros onde moitos/as alumnos/as reciben unha formación musical inicial. Existen tamén na zona un número importante de escolas de música públicas e privadas, e nos últimos anos tamén se crearon varias formacións do ámbito orquestral.

O propio Conservatorio e algunhas entidades privadas (bancos, fundacións, sociedade filharmónica, etc.) programan actividades musicais. A cidade carece de fonoteca pública e de biblioteca musical especializada (a excepción da do propio centro).

A maiores da actividade docente da ensinanza de música, no Centro realízanse diferentes actividades extraescolares e complementarias co obxectivo de completar a formación do alumnado: concertos, conferencias e cursos de especialización, e outros.

A ensinanza que se imparte no Conservatorio Profesional de Música de Vigo é a de música, regulada pola Lei 2/2006, do 3 de maio, de Educación e polo Real Decreto 1577/2006, do 22 de decembro polo que se fixan os aspectos básicos das ensinanzas profesionais de música, sendo na Comunidade Autónoma de Galicia os decretos polos que se regula o grao elemental e profesional o 198/2007, do 27 de setembro, e 203/2007, do 27 de setembro.

1.3 Características do alumnado

O centro conta cunha media de 640 alumnos e alumnas, variando a súa procedencia segundo a idade e o curso que realizan.

As principais motivacións para o estudo neste Centro son:

- A obtención dun título que lles abra saídas profesionais, e que posibilite a continuidade de estudos no grao superior de música.
- A calidade da ensinanza.
- A localización do Conservatorio.

As expectativas de futuro do alumnado varían segundo o grao no que se atopan: O alumnado do grao profesional manifesta as súas preferencias por dedicarse á docencia e á práctica instrumental (orquestra, banda, coro, cámara, solista, etc.), e, se cadra, continuar os seus estudos nun Centro de estudos superior.

No estudo individual do alumnado resalta o esforzo, a análise do repertorio e a comprensión do mesmo. Como gran problema sobresa a falta de tempo, especialmente no grao profesional, debido á gran cantidade de horas que o alumnado pasa no seu centro de ensinanza obrigatoria. Outros problemas son a falta de organización, de constancia e concentración no estudo.

O clima existente entre o alumnado e o profesorado do centro é óptimo, sendo este un dos valores máis apreciados por ambas partes.

É de destacar que as preferencias do alumnado no seu tempo de lecer, sigan relacionadas coa música, debido á importancia que dan á asistencia a concertos ou á escoita da mesma na casa. As outras afeccións do alumnado do Conservatorio Profesional de Música de Vigo son a lectura e os deportes.

Como conclusión, extraemos que ao ser este un centro de ensinanzas artísticas o grao de satisfacción do alumnado co Centro é alto, por non ser obrigatorio os devanditos estudos.

2. Obxectivos xerais das ensinanzas musicais

2.1 Grao Profesional

O Decreto 203/2007, do 27 de setembro, polo que se establece o currículo das ensinanzas profesionais de réxime especial de música, indica no artigo 2º que a súa finalidade é proporcionarlle ao alumnado unha formación artística de calidade e garantir a cualificación dos futuros profesionais da música, ordenándose en catro funcións básicas: formativa, orientadora, profesionalizadora e preparatoria para estudos posteriores.

Esta finalidade acádase ao longo dos seis cursos dos que consta este grao coa consecución dos seguintes obxectivos que aparecen enumerados no artigo 3º do mesmo Decreto:

- a) Habituar a escoitar música e establecer un concepto estético que permita fundamentar e desenvolver os propios criterios interpretativos.
- b) Desenvolver a sensibilidade artística e o criterio estético como fonte de formación e enriquecemento persoal.
- c) Analizar e valorar a calidade da música.
- d) Coñecer os valores da música e optar polos aspectos xurdidos dela máis axeitados para o desenvolvemento persoal.
- e) Participar en actividades de animación musical e cultural que permitan vivir a experiencia de transmitir o gozo da música.
- f) Coñecer e empregar con precisión o vocabulario específico relativo aos conceptos científicos da música.
- g) Coñecer e valorar o patrimonio musical como parte integrante do patrimonio histórico e cultural.
- h) Tomar conciencia da importancia dunha escoita activa como base imprescindible na formación de futuros profesionais.
- i) Fomentar a utilización do patrimonio musical en xeral, e a do galego en particular, como medio indispensable no enriquecemento da persoa e da súa formación musical.

3. Obxectivos específicos das ensinanzas musicais

A diferenza do Decreto 198/2007, que establece a ordenación do currículo das ensinanzas elementais, no Decreto 203/2007 de ordenación das ensinanzas profesionais recóllense no artigo 6º os obxectivos específicos destas, que serán desenvolvidos de xeito máis concreto no currículo de cada materia e que citaremos nos seguintes apartados deste mesmo punto.

Estes obxectivos específicos ou capacidades que deben ser adquiridos polo alumnado do grao profesional das ensinanzas de música son:

- a) Superar con dominio e capacidade crítica os contidos e os obxectivos formulados nas materias que compoñen o currículo da especialidade elixida.
- b) Coñecer os elementos básicos das linguaxes musicais, as súas características, as funcións e as transformacións nos contextos históricos.
- c) Utilizar o oído interno como base da afinación, da audición harmónica e da interpretación musical.
- d) Formar unha imaxe axustada das posibilidades e das características musicais de cada un, tanto a nivel individual como en relación co grupo, coa disposición necesaria para saber integrarse como un membro máis del ou para actuar como responsable do conxunto.
- e) Compartir vivencias musicais de grupo na aula e fóra dela que permitan enriquecer a relación afectiva coa música, a través do canto e da participación instrumental en grupo.
- f) Valorar o corpo e a mente para utilizar con seguridade a técnica e poder concentrarse na audición e na interpretación.
- g) Relacionar e aplicar os coñecementos adquiridos en todas as materias que compoñen o currículo, nas vivencias e nas experiencias propias para acadar unha interpretación artística de calidade.
- h) Coñecer e aplicar as técnicas do instrumento ou da voz de acordo coas exixencias das obras.
- i) Adquirir e demostrar os reflexos necesarios para resolver eventualidades que xurdan na interpretación.
- j) Cultivar a improvisación e a transposición como elementos inherentes á creatividade musical.
- k) Interpretar individualmente ou dentro da agrupación correspondente obras escritas en todas as linguaxes musicais, afondando no coñecemento dos estilos e das épocas, así como nos recursos interpretativos de cada un destes.
- l) Actuar en público con autocontrol, dominio da memoria e capacidade

comunicativa.

4. Obxectivos, contidos e criterios de avaliación

4.1 Grao profesional da materia de Improvisación

En canto aos elementos curriculares do grao profesional que serviron de base para a elaboración desta programación, estes pódense consultar na **ORDE do 23 de setembro de 2008** pola que se determinan as materias optativas das ensinanzas profesionais de música establecidas polo Decreto 203/2007, do 27 de setembro.

5. Metodoloxía

O ensino da materia de improvisación desenvolverase a través da técnica de ensinanza colectiva e activa, e o método a empregar será a autoaprendizaxe guiada, onde o profesorado en cada clase orientará e motivará ao alumnado para a busca, procesamento e aplicación da información necesaria, así como a aprendizaxe por proxectos, xa que estes coñecementos que adquirirá poranse en práctica nos obxectivos ou proxectos establecidos.

Para dar reposta a todo o anterior, e de xeito xeral, as estratexias metodolóxicas adaptaranse á madurez do alumnado e aos factores contextuais da clase, como son o tempo, os espazos e os recursos dispoñibles.

5.1 Principios metodolóxicos

Os principios que rexen a elaboración desta programación didáctica dotándoa de coherencia e sentido son:

- **Actividade:** O carácter instrumental da especialidade require da práctica, polo que o principio de que as cousas se aprenden facéndose vai implícito no noso ensino.
- **Autonomía:** O alumnado será orientado nas clases, desenvolvendo a autonomía do traballo e a toma de decisións.
- **Creatividade:** Ao tratarse dun ensino artístico, toda actividade que realicemos tratará de estimular o pensamento e a imaxinación.
- **Individualización:** En cada clase téñase en conta a dimensión persoal e afectiva social de cada alumno ou alumna.
- **Flexibilidade e diversidade de estratexias didácticas:** Co fin de conseguir os obxectivos propostos poderemos realizar as adecuacións que fosen precisas na temporalización dos contidos.
- **Convivencia:** fomentar en todo momento un clima de cordialidade e respecto entre o alumnado.
- **Significación:** Esta será unha das vías de motivación que empregaremos, presentando o que se aprende como algo que é útil noutras situacións e poderá ter unha aplicación real.
- **Interdisciplinabilidade:** Buscaremos relacionar os contidos da nosa materia cas outras materias do currículo para dotalos dunha maior significación.

5.2 Métodos didácticos

Á hora de decidir os métodos didácticos para esta programación didáctica tivéronse en conta os seguintes enfoques:

- **Modelo constructivista:** Tomando como idea principal que o coñecemento é unha construción persoal na que o alumnado elabora significados propios a partir duns coñecementos previos, a través dunha actividade intelectual e práctica.
- **Aprendizaxe significativa:** Este modelo de aprendizaxe está moi relacionado co constructivista, xa que a adquisición de coñecemento polo alumno realízase construíndo sobre os seus propios esquemas, sumando información sobre a que xa ten, que lle será útil para aplicar noutras situacións.

Para que este se produza, debemos ter en conta ao longo de toda actividade:

- a) Que o alumnado teña unha boa actitude, algo que se consegue facéndolle ver que o que están a facer ten sentido, é dicir ten unha razón, unha finalidade, así como fomentando o bo clima de clase, a autoconfianza, etc.
- b) Que o que se ensine presente unha estrutura lóxica dentro da materia, enfocando o traballo dunha forma globalizada.
- c) Que as novas aprendizaxes se relacionen cos coñecementos previos, é dicir, os contidos deben conter un significado psicolóxico.
- d) Que sexan conscientes da importancia do estudo individual, fomentando o interese e o respecto polo hábito de estudo e ensinándolles a maneira de que ese tempo sexa eficiente.

6. Atención á diversidade

A diversidade constitúe un valor que enriquece e diversifica a realidade, esixindo no plano educativo unha maior atención por parte do profesorado.

É un feito que os alumnos que acceden a un conservatorio presentan diferenzas individuais e non todos os alumnos aprenden ao mesmo ritmo nin teñen as mesmas capacidades, polo que será labor do profesorado adecuar a práctica docente ás necesidades e características do alumnado.

Para dar resposta á diversidade, teremos en conta as seguintes pautas:

- Traballar con materiais abertos e flexibles, que traten diversas estratexias para o logro dos coñecementos.
- Ter en conta as diferenzas individuais e de grupo que se detectan na avaliación inicial: os intereses dos nenos, o contacto que tiveron coas actividades, as destrezas adquiridas, etc.
- Buscar orientación externa, de ser necesario, co propio centro como mediador.
- Respetar o ritmo de aprendizaxe de cada alumno.
- Diversificar as actividades para lograr os obxectivos.
- Suxerir actividades de diferente dificultade e integrar aos alumnos na máis apropiada ao seu nivel.
- Fomentar a pedagogía do éxito, é dicir, valorar os pequenos logros de cada un e considerar positivamente o seu proceso de aprendizaxe.
- Potenciar o traballo das actitudes para lograr o respecto de todos.

A atención á diversidade constitúe un indicador moi positivo da saúde do noso sistema educativo, xa que un sistema que tamén intenta dar resposta a todo o alumnado con deficiencias a nivel persoal e con características cognitivas por encima da media, é un sistema educativo achegado ás necesidades reais do educando. Neste sentido a nosa programación didáctica intentará establecer os instrumentos necesarios, en consonancia cos outros documentos do Centro, para lograr unha educación musical comprensiva e de calidade.

7. Temas transversais

A nosa materia tamén trata esta serie de elementos transversais que son abordados desde cada unha das diferentes materias que comprenden o currículo das ensinanzas de réxime especial de música, e que nos dan a oportunidade de reflexionar sobre a dimensión máis persoal da educación.

7.1 Educación en valores

Á hora de abordar a educación en valores seguiranse as seguintes consignas:

- A **educación ambiental** tratarémola a través do coidado pola produción excesiva de sons por parte do alumnado, a concienciación sobre contaminación acústica, e a través da importancia que se lle debe de dar ao silencio como marco de calquera actividade musical.
- En canto á **educación para a saúde**, abordarémola a través da práctica corporal, aprendendo a apreciar e valorar o propio corpo e as súas posibilidades de movemento, tendo en conta e incidindo sobre a educación postural e a adquisición dun correcto ton muscular. Ademais, a música, polos seus compoñentes afectivos, fisiolóxicos e intelectuais, tamén incide de forma positiva no equilibrio persoal e anímico das persoas.
- No referente á **educación para a igualdade de sexos**, partiremos de que a música non está relacionada co sexo do alumnado, e de que toda actividade musical en grupo partirá do principio de integración, de colaboración e de respecto mutuo entre os integrantes da clase independentemente do sexo ao que pertencen.
- A **educación para a paz e a tolerancia** traballarase a partir de pezas doutras culturas e das relacións que se establezan coas persoas da contorna.
- A **educación para o lecer** traballarase a partir do concepto produtivo do ocio, a través da asistencia a concertos, audicións, recitais e outras actividades culturais, ademais de fomentar a escoita de música e a lectura de libros relacionados co traballado en clase.
- En canto á **educación do consumidor** trataremos que o alumnado adquira unha actitude crítica ante o fenómeno musical, axudándolles a forxar un criterio á hora de decantarse por diferentes versións, e propiciando dese modo un aumento da súa capacidade de elección á hora de consumir música.
- Para rematar, a **educación moral e cívica** abordarémola ao ter presente o respecto ás normas e a necesidade da súa existencia como poden ser á hora de tocar en grupo: a entrada simultánea, o mantemento do plano sonoro adecuado, a actitude de escoita e respecto

aos demais... Todas estas normas estarían referidas aos compañeiros, ao material da aula, ao profesor, etc.

7.2 Tratamento das tecnoloxías da información e da comunicación (TIC's)

Hoxe en día é difícil pensar nun modelo pedagóxico que non se complemente cos recursos tecnolóxicos, permitindo unha formación máis completa e posibilitando unha renovación na pedagogía e na didáctica. A educación ten que avanzar ao paso da sociedade co fin de enriquecerse mutuamente.

Coa aplicación das TIC's preténdese acadar os seguintes obxectivos:

- Coñecer os novos recursos da aprendizaxe da práctica da improvisación musical: A través da rede o alumnado atópase en contacto con diferentes páxinas web onde pode practicar a improvisación cos "Play Along's", como por exemplo. www.learnjazzstandards.com
- Aprender a manexar novas aplicacións informáticas musicais relacionadas coa improvisación. iReal Pro, Anytune Pro+, Transcribe!,...
- Desenvolver a autonomía persoal: A información proporcionada pola rede permite coñecer e contrastar información relacionada coa materia. Outro factor importante é que permite coñecer novas formas de emprego relacionadas co campo musical tan importantes de cara ó acceso a estudos superiores. O alumnado debe aprender a seleccionar a información recadada na rede e así tomar as súas propias decisións para continuar o seu proceso educativo e profesional.

8. Actividades culturais e de promoción das ensinanzas

Dentro da Sección II do Proxecto Educativo de Centro do noso conservatorio, referente ás normas de organización e funcionamento, e concretamente no título cuarto do capítulo 4, establécese que estas actividades se poderán clasificar en actos institucionais, cursos e clases maxistras, audicións e outros.

O alumnado terá o dereito de asistir, aínda que non a obriga, ás actividades culturais e de promoción das ensinanzas que se organicen dende o Departamento.

A organización de todas as actividades extraordinarias e complementarias do conservatorio corresponden, como norma xeral, ao Equipo de Actividades Culturais e á Vicedirección como coordinadora do dito equipo. Para todas estas actividades establecerase un plan de actuación que pode ser consultado no artigo 36º do título cuarto da sección do Proxecto Educativo do Centro anteriormente citado.

8.1 Actos institucionais

No curso académico 2003/2004 decidiuse iniciar a institucionalización dunha serie de concertos, de xeito que pasaran a formar parte da programación estable do Centro.

- Concerto de apertura do Curso Académico.
- Concertos Benéficos: en colaboración con entidades benéficas, coa posibilidade de recadación de donativos. Así mesmo, intentarase celebrar fóra do Centro, nalgún lugar que garanta a maior difusión posible.
- Ciclos de concertos, como por exemplo o Ciclo de Primavera onde se convida a solistas e agrupacións tanto externas como formadas por membros do claustro.
- Acto de graduación: Alumnado que remata os estudos do 4º curso do grao elemental e o 6º curso do grao profesional.

9. Secuenciación

9.1 Optativa de improvisación

9.1.1 Obxectivos

A optativa de improvisación terá como obxectivo principal contribuír a desenvolver nos alumnos as seguintes capacidades:

- Capacitar ao alumno para o uso da improvisación como medio de procura de ideas musicais.
- Capacitar ao alumno para a expresión musical autónoma, sen a necesidade da partitura.
- Profundizar no proceso práctico da consolidación do pensamento harmónicomelódico-rítmico e a capacidade de realización en tempo real dentro dos diferentes estilos musicais, para a súa utilización práctica no momento de improvisar tanto como solista ou como acompañante.
- Desenvolver o oído interno como xeito fundamental para o proceso da improvisación.
- Ampliar o vocabulario musical e os horizontes creativos do alumnado, desenvolvendo o equilibrio do coñecemento coa espontaneidade, a creatividade, a imaxinación e sensibilidade.
- Estimular a creatividade do músico coa comprensión do papel predominante da improvisación na maior parte das expresións musicais, diferenciando o traballo da improvisación libre e en grupo.
- Implementar e afianzar os coñecementos harmónicos do estudante sobre a práctica activa no instrumento.
- Profundizar nos principios básicos da harmonía nos diferentes estilos musicais.
- Fomentar a participación do alumnado en todo tipo de actividades relacionadas co mundo da improvisación.

9.1.2 Contidos

- Cifrado harmónico e americano.
- Características dos diversos estilos musicais.
- Ritmos, compases e figuracións empregadas mais frecuentemente desde o Barroco ate principios do século XX.
- Modos da menor harmónica e da menor melódica.

- Cromatismos e tríadas.
- Relación escala / acorde, progresións, os patróns, tensión e repouso, Secuencias Modais.
- Escalas simétricas.
- Dominantes secundarias e substitutos.
- Motivo e o seu desenvolvemento tanto rítmico como melódico.
- Melodías: construción de melodías en ambiente tonal a base de notas do acorde e notas de adorno.
- Estilos de música popular: swing, bossa-nova, balada, Latin, rock, etc.
- Aplicación dos distintos elementos musicais no Jazz e na música popular.
- A improvisación en grupo.
- Coñecemento e utilización dos distintos métodos de aprendizaxe: tocar sobre discos (play a long), tocar sobre gravacións, etc.
- Transcrición de solos.
- Adestramento auditivo.

9.1.3 **Avaliación**

En termos xerais, a avaliación terá un carácter eminentemente formativo co fin de detectar as dificultades no instante en que se produzan e ofrecer medidas de reforzo en calquera momento do curso.

Para elo utilizaranse procedementos e ferramentas variados que permitirán valorar o que se quere medir en cada caso, e que serán determinados polo propio profesor/a en función da adecuación cos obxectivos e os contidos que pretenda avaliar.

A avaliación do proceso de aprendizaxe rexerese por unha serie de principios xerais como son a obxectividade, tendo en conta a dificultade de avaliar unha disciplina artística, a transparencia, xa que se aplicarán os criterios de cualificación contidos nesta programación didáctica, e a accesibilidade, dado que alumnado e familias disporán de toda a información relacionada coa súa avaliación ao longo de todo o proceso de ensinanza-aprendizaxe sen limitarse unicamente á cualificación trimestral ou final.

9.1.3.1 **Criterios de avaliación**

- A avaliación será continua, emprestando especial atención ao desenvolvemento creativo do alumno e a súa evolución na asimilación dos contidos expostos.

- Controlo da comprensión das audicións comentadas e supervisión dos traballos referentes a actividades que teñan relación con esta disciplina.
- Presentación de distintos traballos trimestrais a realizar na propia aula, tocados ou cantados e escritos, valorándose especialmente o grao de desenvolvemento dos reflectidos e demais cualidades que son estimuladas no alumno a través da improvisación.
- Mantemento do ritmo.
- Concreción de melodías harmonías ritmos e dinámicas en baixos cifrados, cifrado americano e improvisacións.
- Coñecemento teórico dos distintos elementos empregados no curso.
- Grao de desenvolvemento do pensamento e memoria harmónica así como o dominio e interiorización do sistema tonal e modal.

9.1.3.2 Mínimos esixibles

- Durante o curso o alumno deberá, polo menos, improvisar sobre 3 pezas de estilos diferentes con as correspondentes aplicacións dos distintos elementos musicais característicos do estilo.
- Presentar os traballos trimestrais.

9.1.3.3 Procedementos e ferramentas de avaliación

- Empregarase como procedemento a observación directa do alumnado valorando o rendemento do traballo, o comportamento e actitude nas clases e os traballos trimestrais.
- Como ferramentas de avaliación empregarase o caderno do profesorado, onde quedará recollida a información e a valoración do traballo de aula, a actitude e o comportamento.

9.1.3.4 Criterios de cualificación

Procedemento de Avaliación	Traballo de aula	Actitude e Comportamento	Traballo trimestral
Porcentaxe	50%	10 %	40%
Ferramenta de avaliación	Caderno do Profesorado ou de seguimento da programación		

9.1.4 Medidas de recuperación

As medidas de recuperación aplicaranse ao alumnado con perda de avaliación continua por faltas de asistencia e ao alumnado con cualificacións negativas.

Estas medidas de recuperación consistirán na proba ordinaria do mes de xuño e a proba extraordinaria de setembro.

9.1.4.1 Procedementos de recuperación ordinarios

Proba ordinaria do mes de xuño

- Nesta proba o alumnado deberá presentar os traballos realizados no curso, sendo o profesorado o encargado de designar os contidos.
- Interpretar e improvisar 3 pezas de diferentes estilos, sendo o profesorado o encargado de elixir as pezas.

9.1.4.2 Probas extraordinarias de setembro

- O alumnado que non acade unha cualificación positiva na avaliación do finde curso, terá a opción de realizar a proba extraordinaria de setembro. Nesta proba o alumnado deberá presentar o mesmo que a proba ordinaria do fin de curso.

9.1.5 Recursos didácticos

Tres obras a escoller polo profesorado segundo as características do alumnado

Standars

- *Autumn Leaves*
- *All the Things You Are*
- *Cantaloupe Island*

Bossa Nova

- *Blue Bossa*
- *Girl from Ipanema*

Baladas

- *In a Sentimental Mood*
- *Beatrice*

Blues

- *Blue Monk*
- *Mr. P.C.*

Modal

- *Impresions*
- *So what*

3/4

- *Footprints*

- *All blues*

Temporalización dos Contidos

Primeiro trimestre:

- Conceptos básicos:
 - Introducción
 - Nomenclatura
 - Exercicios prácticos
- Os modos:
 - Construción e traballo cos modos
 - Exemplificación e os modos paralelos
 - Exercicios prácticos
- Enlaces entre modos
 - Enlazando os modos
 - Tratamento da tensión
 - Exercicios prácticos
- Peza/s a escoller polo profesorado

Segundo trimestre:

- Menor harmónica e os seus modos
 - Contrución da escala e formación de acordes
 - Os modos
 - Exercicios prácticos
- Menor melódica e os seus modos
 - Contrución da escala e formación de acordes
 - Os modos
 - Exercicios prácticos
- Peza/s a escoller polo profesorado

Terceiro trimestre:

- Introducción de cromatismos e tríadas
 - Escalas con cromatismos
 - Tríadas na improvisación
 - Exercicios prácticos
- Escalas simétricas

- Tipos e uso das escalas simétricas
- Exercicios prácticos
- Peza/s a escoller polo profesorado

Bibliografía Orientativa

- Improvisación ao piano. (Vol. 1) Exercicios fundamentais. E. Molina. Real Musical.
- Improvisación ao piano. (Vol. 2) estruturas armónicas. E. Moíña. Real Musical.
- Improvisación ao piano. (Vol. 3) Estruturas melódicas. E. Moíña. Real Musical.
- Tratado de Acompañamento. E. Durand.
- Tratado de Acompañamento. Camilo Williart, vols. I e II. Real Musical.
- Escola do baixo cifrado. Anxos López Artiga. Real Musical.
- Baixo Cifrado Barroco. Asins Arbó, Williart e Moíña. Reu Musical.
- Teoría e práctica do Baixo Cifrado. M. Asins Arbó. Real Musical.
- A Modern method of Keyboard Study. Vols do I ao IV. Berklee press. James Progris.
- How to improvise. Hall crook.
- The Jazz piano book. Mark Levine.
- Improvisando en Jazz. Jerry Coker, Victor Ieru.
- Charlie Parker Omnibook. Atlantic Music Corp.
- Melodic structures. Jerry Bergonzi.
- Pentatonics. Jerry Bergonzi.
- Jazz lins. Jerry Bergonzi.
- Melodic rhythms. Jerry Bergonzi.
- Developing a Jazz Language. Jerry Bergonzi.
- Todos os Play Along's de Jamey Aebersold (en especial os volumes 1, 3, 16, 24, 25, 34, 54, 76, 84).
- How to play Bebop, volume 1, 2, 3.
- Teoría musical e armonía moderna volume 1 e 2, Enric Ferreira.
- Patterns. John Coltrane

10. Procedementos de avaliación e seguimento da programación didáctica

Seguindo as instrucións que se recollen no artigo 2º da orde do 8 de Febreiro de 2008 pola que se regula a avaliación e cualificación do alumnado que cursa as ensinanzas profesionais de música na Comunidade Autónoma de Galicia, e que indican que “[...] *a avaliación terá un carácter formativo e orientador do proceso educativo e proporcionará unha información constante que permita mellorar tanto os procesos coma os resultados da intervención educativa*[...]”, a materia de Improvisación leva a cabo unha tripla avaliación: do proceso de aprendizaxe, da programación didáctica e da nosa labor docente.

O seguimento e avaliación das programacións será rexistrado por cada docente e tratado nas reunións periódicas do departamento, quedando constancia na acta daquelas desviacións e modificacións acordadas. Estas ideas e propostas de mellora serán incluídas na memoria final do departamento, xa que servirán de base para a elaboración da programación didáctica do vindeiro curso.

Por outra banda, a misión da Comisión de Coordinación Pedagóxica será a de garantir que as programacións didácticas dos distintos departamentos presenten coherencia secuencial entre todas elas, e indicar, se é o caso, as modificacións pertinentes que deberán ser realizadas polos departamentos.

Para avaliar a nosa programación didáctica, teremos en conta os seguintes aspectos:

- **Obxectivos:** Adecuación ás necesidades específicas do alumnado e do Proxecto Educativo do Centro
- **Contidos:** Validez na súa elección con respecto aos obxectivos formulados e adecuación ao nivel do alumnado
- **Actividades:** Atención á diversidade das capacidades e adecuación aos intereses do alumnado e aos seus ritmos de aprendizaxe
- **Criterios metodolóxicos:** A adecuación e coherencia dos mesmos
- **Os medios e recursos:** Avaliación dos criterios para a elección dos medios e recursos didácticos e a súa adecuación aos obxectivos propostos.
- **A avaliación:** Comprobarase a idoneidade e a adecuación entre criterios de avaliación, técnicas e procedementos, así como entre os criterios de avaliación, contidos e obxectivos
- **Alumnado:** A relación co alumnado, ademais do clima de convivencia e traballo.

11. Procedementos para realizar a avaliación interna da materia de Improvisación

Do mesmo xeito que se indica no punto anterior, a avaliación do labor docente supón un dos tres elementos a avaliar dentro do noso sistema educativo xunto co proceso de aprendizaxe e a programación didáctica.

Será misión do profesorado realizar a análise dos datos que obteña trala avaliación do alumnado e da programación didáctica para realizar as diferentes adaptacións ou adecuacións das estratexias metodolóxicas co fin de mellorar os resultados acadados.

Para levar a cabo este proceso contarase tamén coa análise das enquisas de satisfacción do alumnado como vía alternativa ás clases para obter datos directos relativos á súa función.